

Priloga 2

Delno poročilo – Danska

Delno poročilo v okviru projekta »Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest 2022–2026«

November 2023

Priloga 2: Delno poročilo – Danska

PRI PRIPRAVI POROČILA SO SODELOVALI:

Sodelavca Centra RS za poklicno izobraževanje:

Darko Mali, Nina Kristl

Zunanja sodelavca:

Jernej Krenčan, dr. Borut Mikulec

Urednika:

Anja Dolžan, Matej Urbančič

Jezikovni pregled:

Gradivo ni jezikovno pregledano.

Center RS za poklicno izobraževanje

Ljubljana, November 2023

Projekt sofinancirata Republika Slovenija, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, in Evropska unija – NextGenerationEU. Projekt se izvaja skladno z načrtom v okviru razvojnega področja »Pametna, trajnostna in vključujoča rast«, komponente Krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod (C3 K5), ukrepov: reforma C. Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitve digitalno podprtih učnih mest in investicija G. Krepitev sodelovanja med izobraževalnim sistemom in trgom dela: projekt Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitve digitalno podprtih učnih mest.

Kazalo

Uvod	4
1 Danski izobraževalni sistem.....	5
1.1 Umeščenost PSI v šolski sistem.....	5
1.2 Izobraževalni sistem v številkah	10
1.3 Glavne značilnosti poklicnega izobraževanja	11
2 Glavne oblike poklicnega izobraževanja in vrste izobraževalnih programov	13
2.1 Oblike in stopnje poklicnega izobraževanja na ravni srednje šole	20
2.2 Oblike in stopnje poklicnega izobraževanja na višjih ravneh	23
3 Upravljanje sistema poklicnega izobraževanja.....	23
3.1 Postopek razvoja izobraževalnih programov in kvalifikacij	26
3.2 Vključenost ključnih kompetenc v programe	27
4 Izzivi in razvojne usmeritve poklicnega izobraževanja	28
4.1 Napovedovanje potreb gospodarstva	30
5 Viri in literatura	31

Kazalo razpredelnic

Razpredelnica 1: Demografija in gospodarstvo	10
Razpredelnica 2: Trg dela.....	10
Razpredelnica 3: Izobraževanje	11

Kazalo slik

Slika 1: Sistem izobraževanja na Danskem.....	5
Slika 2: Razmerje deležev praktičnega pouka in šolskega dela	16

Uvod

Poročilo je del obsežne študije o sistemski ureditvi poklicnega in strokovnega izobraževanja v izbranih državah EU. Glavni namen poročila je pripraviti povzetke ključnih značilnosti sistemskih ureditev poklicnega in strokovnega izobraževanja v posamezni državi, s poudarkom na pripravi izobraževalnih programov, razvoju kvalifikacij, vključevanju ključnih kompetenc v izobraževalne programe, predvsem pa identifikaciji izzivov in problemov posameznega sistema PSI. Znotraj teh izzivov smo poiskali razvojne usmeritve, smernice in pripadajoče strategije, ki v posameznih državah vplivajo na razvoj PSI. Prav tako smo pregledali, na kakšen način so evropske politike vključene v razvoj poklicnega izobraževanja na vseh ravneh in kako imajo posamezne države vzpostavljen sistem za spremljanje in napovedovanje potreb na trgu dela.

Danska je vključena v študijo, ker je v procesu posodabljanja sistema poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja. V skladu s priporočilom Sveta o poklicnem izobraževanju in usposabljanju ter Osnabrüško deklaracijo je pripravila nacionalni izvedbeni načrt za doseganje nacionalnih ciljev na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja ter vseživljenjskega učenja (Danska, 2022). Med drugimi je cilj načrta tudi, da bi do leta 2030 vsaj 90 % 25-letnikov končalo poklicno in strokovno izobraževanje in da bi do leta 2025 število dijakov, ki končajo IVET, povečali na 67 % ter dodatno opredelili in izvajali zelene in digitalne kompetence. Konec avgusta 2023 je vlada v okviru predloga proračuna za leto 2024 napovedala povečanje naložb v poklicno in strokovno izobraževanje in usposabljanje za približno 10,1 % v letu 2030 v primerjavi z letom 2022 (Evropska komisija/Cedefop). Poleg tega Danska priznava pomembno vlogo učiteljev in mentorjev pri uspešnem izvajanju digitalnega in zelenega prehoda. V ta namen je leta 2021 odobrila 27 milijonov EUR za podporo razvoju kompetenc in stalnemu strokovnemu izpopolnjevanju učiteljev in mentorjev v poklicnem in strokovnem izobraževanju in usposabljanju na področju trajnosti in zelenega prehoda.

Poročilo je podlaga za nadaljnje raziskovanje izzivov poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji, za strokovne diskusije, predvsem pa gre za pomembna izhodišča, ki lahko predstavljajo temelj za razmislek o razvoju na področju PSI pri nas.

1 Danski izobraževalni sistem

Izobraževalni sistem na Danskem sestavljata dva dela: »prevladujoč« izobraževalni sistem (zagotavlja kvalifikacije na vseh ravneh, od obveznega izobraževanja do doktorata) ter (2) vzporedni sistem izobraževanja odraslih in nadaljevalnega izobraževanja. Izobraževanje je razdeljeno v dve podskupini: (a) formalno izobraževanje odraslih, ki združuje poklicno, splošno in visokošolsko izobraževanje za odrasle, ter (b) neformalno izobraževanje odraslih, ki gradi na tradiciji programa Grundtvig in se izvaja v (dnevni) ljudskih visokih šolah, večernih šolah in univerzitetnih razširitvenih tečajih.

Poklicno izobraževanje in usposabljanje za odrasle, stare 25 let ali več, je bilo vzpostavljeno kot posebna pot, ki nizkokvalificiranim ponuja privlačno in ciljno usmerjeno izobraževanje, da postanejo kvalificirani delavci. Oba sistema ponujata enakovredne kvalifikacije na različnih ravneh, kar omogoča medsebojno prepustnost med sistemoma.

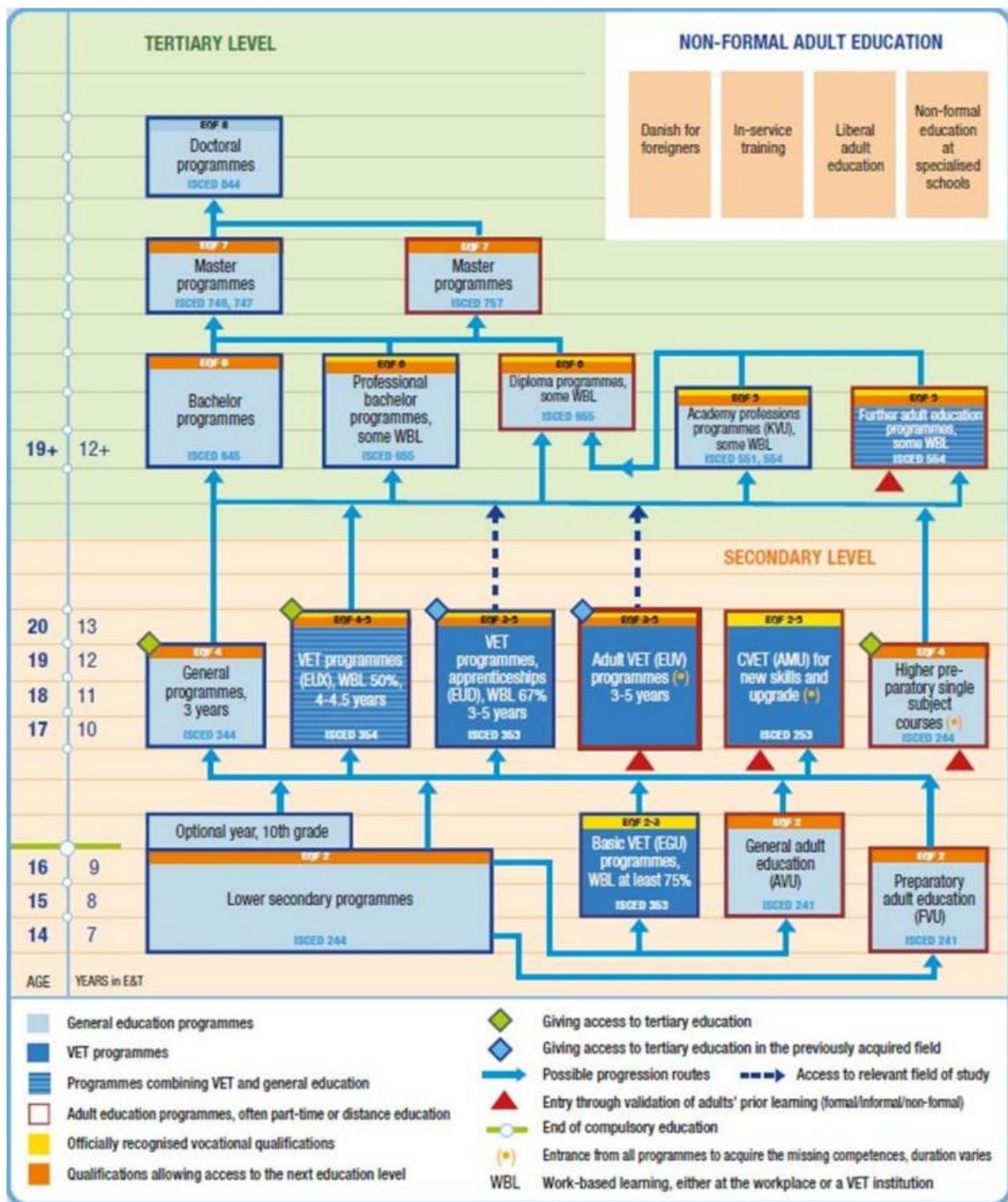
1.1 Umeščenost PSI v šolski sistem

Izobraževanje na Danskem je obvezno za mlade od šestega do šestnajstega leta, kar pomeni od male šole do devetega razreda. Obstaja tudi možnost, da se mladi odločijo za nadaljevanje v deseti razred (EDU10), kar je enako, kot da bi šli takoj v prvi letnik srednje šole. Leta 2017 se je za ta korak odločilo 46,2 % otrok. Za EDU10 se odločijo večinoma tisti, ki želijo pridobiti akademsko izobrazbo (Cedefop, 2021).

Poklicno izobraževanje in usposabljanje je od leta 2015 organizirano v štiri vstopne smeri. Glede na željeno izbiro posameznika se le-ta lahko odloča med naslednjimi smermi (Cedefop, 2021):

- Nega, zdravje in pedagogika
- Pisarniške, trgovske in poslovne storitve
- Hrana in kmetijstvo
- Tehnologija, konstrukcija in transport

Slika 1: Sistem izobraževanja na Danskem

Vir: Cedefop, 2023

Danski sistem vajeništva ima dolgo zgodovino. Za sistem poklicnega izobraževanja in usposabljanja sta značilna tripartitno upravljanje ter visoka stopnja sodelovanja deležnikov na nacionalni, sektorski in lokalni ravni. Nacionalni svetovni svet za poklicno srednješolsko izobraževanje in usposabljanje (dan. Rådet for de grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser), ki svetuje ministrstvu za šolstvo o temeljnih stvareh v zvezi s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem, ima

svetovalno vlogo na lokalni ravni prek lokalnih odborov za usposabljanje, ki jih sestavljajo predstavniki socialnih partnerjev; ti šolam svetujejo o lokalnih prilagoditvah poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Njihova najpomembnejša vloga je zagotoviti, da je poklicno izobraževanje in usposabljanje v skladu s potrebami trga dela. O podrobnostih učnega načrta, trajanja, plačila itd. za vsak program odločajo socialni partnerji v tako imenovanih trgovskih odborih, ki imajo osrednjo vlogo pri upravljanju in usklajevanju vajeništva.

Nadaljevanje izobraževanja po zaključku programa PIU (ang. Continuing vocational education and training – CVET) je mogoče prek javnega sistema izobraževanja in je zelo fleksibilno in modularno. V zadnjih letih je bil poudarek na razvoju veščin, povezanih z delom, za katero se udeleženec izobražuje. Med udeleženci in podjetji se velikokrat izvajajo tudi tečaji v podjetju (ang. on-job), ki so namenjeni predvsem tistim, ki nimajo izkušenj s področja dela. Zadali so si cilj povečati povezavo – interakcijo med začetnim (IVET) in nadaljevalnim (CVET) izobraževanjem (The Danish Approach to Quality in Vocational Education and Training, 2008).

Za vpis v programe »Bachelor's, Professional« in »Academy Profession« je treba izpolnjevati zahteve s spodnjih treh področij:

- Splošne zahteve

Kvalifikacija mora biti na ravni danskega spričevala o zaključku srednje šole. Za študijske programe visokošolskega izobraževanja bo zadostovalo potrdilo ustrezne danske poklicne kvalifikacije. Kvalifikacija, ki je po ravni primerljiva z danskim višjim pripravljalnim izpitom, izpolnjuje splošne zahteve za vpis v poklicne in strokovne diplomske programe danske akademije.

- Specifične zahteve

Izpolnjevati je treba posamezne zahteve, ki so vezane na posamezni študijski program. Posebne zahteve običajno vključujejo raven opravljenih predmetov, ocene pri posameznih predmetih in skupno povprečje ocen. Lahko pa tudi ustanova, na katero se vpisuje kandidat, postavi pogoje po dodatnih tečajih.

- Jezikovne zahteve

Če pouk poteka v danskem jeziku, mora kandidat obvladati danščino ustno in pisno. Večina visokošolskih programov zahteva, da se opravi preizkus danskega jezika (dan. Studieprøven i dansk som andetsprog) ali da se priloži potrdilo o znanju danskega jezika.

Srednješolsko izobraževanje je strukturirano iz splošnega izobraževanja in izobraževanja za poklicno izobraževanje in usposabljanje. Splošno srednješolsko izobraževanje traja običajno 3 leta in mlade pripravi na izobraževanje na višjih ravneh izobraževanja, izhaja pa iz osnovnih petih kvalifikacij:

- srednješolska matura (ang. upper secondary leaving qualification, dan. studentereksamen – STX) (EQF 4),
 - višji pripravljalni izpit (12) (ang. higher preparatory examination, dan. højere forberedelseseksamen – HF) (EQF 4),
 - višji poslovni izpit (ang. higher commercial examination, dan. højere handelseksamen – HHX) (EQF 4),
 - višji tehniški izpit (ang. higher technical examination, dan. højere teknisk eksamen – HTX) (EQF 4),
 - kombinirana poklicna matura (mojstrski izpit) in splošna matura (ang. combined vocational (journeyman's test) and general upper secondary leaving qualification) (EUX) (EQF 4–5) (Cedefop, 2021).
-
- STX je splošni izobraževalni program s predmeti v okviru humanistike, naravoslovja in družboslovja. Pogoji za vpis je opravljen deveti razred, program traja tri leta in je sestavljen iz šestmesečnega osnovnega izobraževanja ter dveh let in pol izobraževanja, vezanega na program (Nordic co-operation).
 - HF je poklicno in praktično usmerjen program. Program je namenjen mladim, ki se želijo usmeriti proti širšim poklicnim področjem in se vpisati v visoke strokovne programe. Po zaključku sledi zaključni izpit z razširjenim naborom izpitov, ki omogočajo dostop do univerzitetnih programov študija. Pogoji za vpis je opravljen deseti razred, program traja dve leti in vključuje obvezne predmete ter nekaj posebnih predmetnih paketov, ki so vezani na posebne teme – zdravje, okolje ali pedagogika in ekonomija (Nordic co-operation).
 - HHX je program, ki ponuja trgovske, mednarodno in poslovno usmerjene izobraževalne perspektive. Pogoji za vpis je opravljen izpit v 9. razredu. Program traja tri leta in je sestavljen iz šestmesečnega osnovnega izobraževanja ter dveipolletnega usmerjenega programa (Nordic co-operation).
 - HTX ima poudarek na tehnoloških, znanstvenih in poslovnih vedah. Pogoji

za vpis sta končan 9. razred in opravljen izpit. Program traja tri leta in je sestavljen iz šestmesečnega osnovnega izobraževanja in dveinpolletnega usmerjenega programa (Nordic co-operation).

- EUD in EUX je izobraževanje, ki je locirano v podjetju, kjer udeleženec opravlja delovno prakso. To so lahko trgovine, industrijska delovna mesta, kuhinje itd. V programih EUD in EUX udeleženci ne opravljajo srednješolskega izpita po STX. Udeleženci programa EUX, ki združuje poklicni del s srednješolsko diplomom, razvijajo strokovno in akademsko znanje ter imajo možnost nadaljevanja študija kot njihovi vrstniki v visokošolskih programih (Danish Agency for Higher Education and Science).
- EN je poklicno izobraževanje za odrasle in je namenjeno starejšim od 25 let, ki na ta način pridejo do poklica – poklicne kvalifikacije. Zagotavlja enaka znanja in kvaliteto kot program EUD. Za izhodišče izbere znanja in izkušnje, ki so jih odrasli že pridobili. Na podlagi individualnega programa usposobljenosti, ki traja od pol dneva do pet dni, so kandidati uvrščeni v vrsto programa:
 - EUV 1: Udeleženec mora imeti vsaj dve leti izkušenj z izbranega področja, izobraževanje nima klasičnega izobraževanja, ima skrajšan glavni del izobraževanja v podjetju.
 - EUV 2: Treba je imeti potrjene izkušnje z izbranega področja, klasično izobraževanje je skrajšano na dvajset tednov.
 - EU 3: Udeleženec nima ustreznih izkušenj v izobraževanju ne predhodne izobrazbe, program ustreza mladim na področju VET (Danish Agency for Higher Education and Science).
- EUX je poklicni izobraževalni program, v katerem poučevanje večinoma poteka na delovnem mestu kot pripravnik - vajenec. Program je sestavljen iz dveh delov, in sicer iz osnovnega izobraževanja in glavnega dela izobraževanja, ki je vezan na izbrano tematiko izobraževanja. V osnovnem izobraževanju je na voljo 105 programov, medtem ko je za izbiro nadaljevanja izobraževanja na voljo več kot 300 smeri. V program se lahko vključijo mladi takoj po osnovni šoli ali pozneje, odvisno od starosti in izobrazbe. Po pridobljeni izobrazbi je oseba usposobljena – kvalificirana za določen poklic, za katerega se je šolala. Po zaključku programa je mogoč vpis v nadaljnje izobraževanje (Nordic co-operation).

Na Danskem 238 ustanov ponuja poklicno usmerjeno izobraževanje. Številne šole ponujajo izobraževanje v programih, ki se izvajajo v dislociranih enotah matične šole. Šole vodi upravni odbor, ki je v celoti odgovoren za upravno in finančno vodenje šole ter izobraževanja. Upravni odbor sestavljajo predstavniki učiteljev, učencev, administrativnega osebja in številnih partnerjev. Sprejemajo odločitve, kateri programi se bodo izvajali na šoli glede na smernice in lokalne potrebe (Nordic co-operation).

1.2 Izobraževalni sistem v številkah

Danska je v evropskem merilu srednje velika država, med izbranimi je po velikosti malenkost manjša od Estonije. Značilnih je več gospodarskih sektorjev (razpredelnica 1). Po številu prebivalcev je z dobrih 5,8 milijona srednje velika država.

Razpredelnica 1: Demografija in gospodarstvo

Podatek	Značilnost
Površina v km ²	42.925
Število prebivalcev	5.873.420
Glavni gospodarski sektorji	<ul style="list-style-type: none"> • vetrne turbine, farmacevtski izdelki, medicinska oprema, gradnja in obnova ladij, železo, jeklo, barvne kovine, kemikalije, predelava hrane, stroji in transportna oprema, tekstil in oblačila, elektronika, gradbeništvo, pohištvo in drugi lesni izdelki

(Eurostat, 2023, CIA – Industries, 2023)

Brezposelnost na Danskem je na ravni slabih 5 odstotkov (razpredelnica 2), glede na strukturo brezposelnosti po stopnji izobrazbe pa je največji delež med nizko izobraženimi, z višanjem dosežene izobrazbe pa pade na dobre tri odstotke.

Razpredelnica 2: Trg dela

Država	Značilnost (%)
Brezposelnost: splošno	4,5
Brezposelnost: mladi 15–24 po stopnji izobrazbe	<ul style="list-style-type: none"> • ISCED 0–2: 7,7 • ISCED 3–4: 3,8 • ISCED 5–8: 3,6
Stopnja zaposlenosti diplomantov poklicnega izobraževanja 20–34	<ul style="list-style-type: none"> • ISCED 3–4: 3,4 • ISCED 5–8: 4,9

(Eurostat, 2023)

Delež dijakov v poklicnem izobraževanju med vsemi srednješolci je skoraj 40 odstotkov (razpredelnica 3), kar pomeni relativno veliko skupino potencialnih kandidatov za vse ravni terciarnega izobraževanja. Odstotek takih, ki opustijo šolanje, je malenkost nad desetino.

Razpredelnica 3: Izobraževanje

Država	Značilnost (%)
Delež prebivalcev po najvišji stopnji izobrazbe 25–64	35,0
Delež dijakov v poklicnem izobraževanju med vsemi dijaki v srednji šoli	39,1
Delež dijakov, ki zgodaj opustijo šolanje (delež mladih med 18 in 24 leti, ki imajo zaključeno največ OŠ/nižje srednje izobraževanje in niso več vključeni v izobraževanje)	10,4
Udeležba v vseživljenjskem učenju	22,3

(Eurostat, 2023)

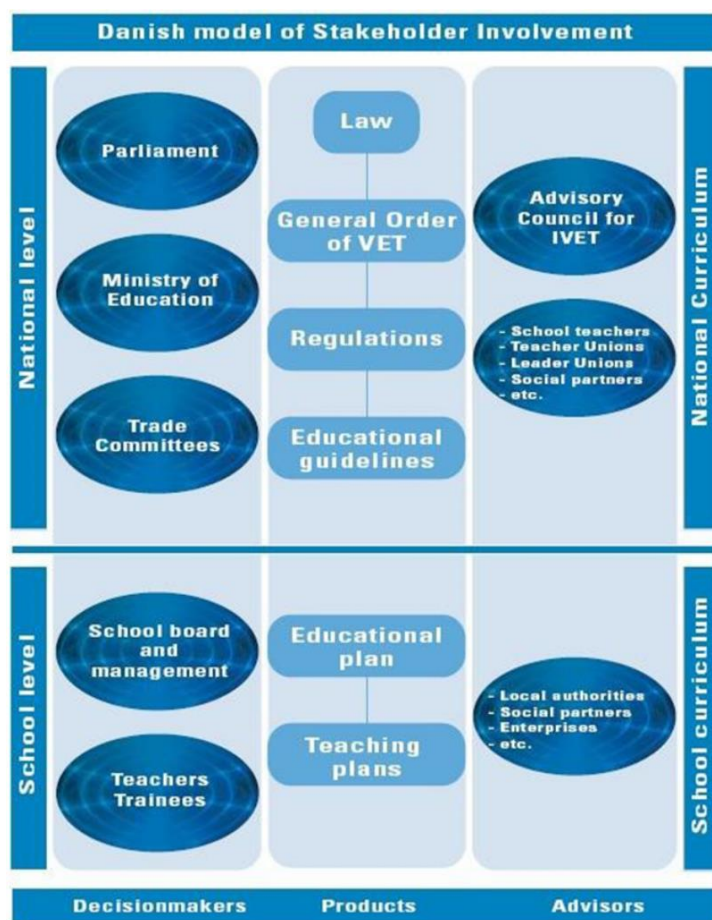
1.3 Glavne značilnosti poklicnega izobraževanja

Skoraj vsi programi potekajo v dualnem sistemu in se na določeno periodo izmenjujejo med delom v podjetjih – vajeništvom in učenjem na matični šoli. Začetni program PSI traja 3,5 leta in se deli v razmerju 2 : 1 med deležem dela v podjetju in učenjem na matični šoli. Vsak udeleženec ima sestavljen individualni načrt izobraževanja. Poklicne šole in preostali socialni partnerji v procesu izobraževanja so odgovorni za razvoj kurikuluma, ki ga bodo obravnavali na določenih smereh v poklicnih šolah. K razvoju kurikuluma veliko pripomorejo partnerji – podjetja, ki narekujejo, kakšne so dejanske potrebe v industriji, in jih prenesejo v izobraževanje. Več kot 95 % udeležencev danskega poklicnega izobraževanja in usposabljanja je vključenih v to vrsto izobraževanja po dualnem sistemu. Majhen odstotek ostane za alternativne poti do poklica (Cedefop, 2019).

Izstopajoča je velika stopnja vključenosti vseh, ki so udeleženi v procesu izobraževanja posameznika: socialni partnerji, strokovne šole, učitelji in dijaki. Vsi omenjeni deležniki so odgovorni za razvoj posameznika in si s tem delijo odgovornost za dosego le-tega. Glavni deležniki (Stakeholders) imajo ključno vlogo pri svetovanju ministrstvu, pristojnemu za izobraževanje, o splošni politiki poklicnega izobraževanja in usposabljanja pri določanju strukture in splošnega okvira za programe usposabljanja na svojem področju (Cedefop, 2019). Kako se delijo deležniki v Stakeholders, je prikazano spodaj (diagram 2).

Predvsem je zanimivo, kako v danskem izobraževalnem sistemu »dodelijo«, katere vsebine se bodo izvajale v poklicem izobraževanju. Vsebine so moderne in se stalno posodablajo, saj nad tem bedijo nacionalni odbori (dan. National trade committees) z drugimi partnerji in s tem določajo vsebine na podlagi potreb trga dela.

Diagram 2: Danski model vključenosti deležnikov v načrtovanje in izvajanje PSI

Vir: Cedefop, 2019

Nacionalni svetovalni svet (ang. national advisory council) je sestavljen iz enaintridesetih socialnih partnerjev, ki spremljajo razvoj v družbi in izpostavljajo trende, pomembne za poklicno izobraževanje in usposabljanje. Svet (ang. council) daje ministru priporočila glede vzpostavitve novih programov poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter prilagajanja, združevanja ali ukinjanja (Cedefop, 2019).

Nacionalni odbori (ang. National trade committees) so glavni deležnik v poklicnem izobraževanju. Približno petdeset nacionalnih odborov (ang. National trade committees) je odgovornih za glavni program izobraževanja na poklicnem področju.

Vsak odbor sestavlja deset do štirinajst članov. Člani so formirani s strani delodajalcev. Nacionalni odbori so zadolženi za:

- oblikovanje programov in tečajev poklicnega izobraževanja ter spremljajo razvoj na posamezni panogi, imajo tudi prevladujoč položaj pri oblikovanju učnih ciljev in standardov za zaključne izpite, ki temeljijo na kompetencah, ki so potrebne na trgu;
- izvajanje analiz, razvojnih projektov in vzdrževanje stikov s potrebnimi deležniki (Cedefop, 2019).

Lokalni odbori za usposabljanje so pridruženi vsaki strokovni šoli in zagotavljajo neposreden stik z lokalno skupnostjo in tako izboljšajo odzivnost na posamezne potrebe izobraževanja. Sestavljeni so iz predstavnikov lokalnih delodajalcev in zaposlenih, ki jih imenujejo nacionalni odbori (ang. National trade committees) (Cedefop, 2019).

2 Glavne oblike poklicnega izobraževanja in vrste izobraževalnih programov

Danski izobraževalni sistem na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja omogoča več različnih oblik izobraževanja. Izobraževanje je usmerjeno v poklice, ki jih trg zahteva in išče. Med seboj se ločijo po skrajšanih imenih samega izobraževalnega programa (EUD in EUX). Programi so sestavljeni iz deleža izobraževanja v šoli in deleža izobraževanja v podjetju pri delodajalcu. Program traja štiri leta, od tega je eno leto osnovni program, tri leta pa je dualni program. Večinski delež izobraževanja poteka v podjetjih. Programi PSI omogočajo pridobitev stopenj za EQF 4 in EQF 5. Pogoji za vpis za danske udeležence izobraževanja zahtevajo spričevalo o zaključku šolanja in oceno vsaj 2,0 iz danščine in matematike. Če se v izobraževanje vpisuje tujec, mora priložiti še oceno za jezik (ocena vsaj 2,0).

Danski sistem PSI se še vedno ukvarja z velik osipništvom, vendar ga z določenimi ukrepi zmanjšujejo. Sledi načelom, s katerimi izboljšujejo stanje na področju PSI. Glavni temelji načel so dualni sistem usposabljanja, vključenost socialnih partnerjev, vseživljenjsko učenje. Izobraževanje je namenjeno tudi odraslim, saj je v

interesu, da se čim več ljudi, ki imajo željo, usposobi in izobrazi.

Izobraževanje poteka tako, da si udeleženec izbere eno izmed štirih področij, na katerih bi se rad izobraževal (zdravje, nega in pedagogika; pisarniške, trgovske in poslovne storitve; hrana, kmetijstvo in praktične izkušnje ter tehnologija, gradbeništvo in logistika). Za ocenjevanje se uporablja 7-stopenjska ocenjevalna lestvica, v kateri je bolj detajlno razdelano, kaj udeleženec izobraževanja dosega. Izobraževanje se zaključi s tako imenovanim mojstrskim izpitom (dan. Journeyman's test) in dodatnim testom iz predmeta, ki je vnaprej določen. Če kandidat izbere izobraževanje z EUD, potem študija ne more nadaljevati, saj je pri izbiri tega izobraževanja že vnaprej določeno, da bo kandidat po zaključku izobraževanja iskal zaposlitev. Če je izbral EUX, pa lahko izobraževanje nadaljuje. V okviru tega izobraževanja udeleženci spoznajo tudi predmete s področja podjetništva.

Za mlade, ki niso odločeni, kateri programi bi izbrali, obstajajo tudi občinske enote za svetovanje mladim, prav tako imajo spletne portale, prek katerih lahko spoznavajo poklice ter lažji izbor pri poklicni poti.

Poklicno izobraževanje in usposabljanje (dan. EUD) je sistem, ki ponuja več kot 100 različnih vrst poklicnega izobraževanja; večinoma gre za poklice, ki jih trg zahteva in išče. Poklicno izobraževanje in usposabljanje je sestavljeno iz osnovnega programa, ki se zaključi z izpitom, nato pa sledi glavni program. Osnovni program (ang. basic program) se izvaja v šoli, glavni del programa (ang. main program) pa se izvaja večinoma v podjetju in je razdeljen v štiri do pet obdobj, ki se menjujejo med šolo in podjetjem. Program traja štiri leta, od tega je eno leto osnovni program in tri leta dualni program.

Običajno so dijaki stari med petnajst in šestnajst let ter osemnajst in devetnajst, ko zaključijo program. Dokončan program obveznega izobraževanja in spričevalo o zaključku šolanja z najmanjšo oceno 2,0 iz danščine in matematike. Če bi se želel v program vpisati kdo, ki nima danske kvalifikacije, mora priložiti povprečne ocen, ki mora biti vsaj 2,0 ali več za predmeta matematika in jezik. V programih za odrasle je skupina mešana, vsebuje tako mlade kot starejše udeležence. V programe odraslih vključujejo tudi tujce.

Danski izobraževalni sistem je namenjen razvoju splošnih, osebnih in poklicnih spretnosti mladih. Stopnja osipa pri mladih je velika. Približno 70 % zaključi osnovni del in 80 % drugi del na PIU.

Povezava med sistemoma temelji na treh načelih, ki so povzeta v nadaljevanju.

- Načelo dualnega usposabljanja. S tem se zagotavlja, da pripravnik dobi teoretične, praktične, splošne in osebne spretnosti, za katere obstaja povpraševanje na trgu.
- Načelo vključenosti socialnih partnerjev. Socialni partnerji konstantno sodelujejo pri splošnem odločanju in vsakodnevnem vodenju PIU.
- Načelo vseživljenjskega učenja. Sistem je zelo prilagodljiv in ponuja možnost, da kandidati dobijo možnost do visokošolskega izobraževanja. Prav tako sta začetno poklicno izobraževanje in usposabljanje (ang. IVET) in nadaljnje poklicno izobraževanje in usposabljanje (ang. CVET) integrirani in se s tem zagotovi skladnost med različnimi kvalifikacijami in ravnmi usposobljenosti (Introduction to the Danish VET system).

Program je namenjen tudi odraslim in ima tri glavne cilje:

- prispevati k ohranjanju in izboljšanju poklicnih spretnosti in kompetenc v skladu s potrebami trga,
- prispevati k reševanju problemov prestrukturiranja trga dela v kratkoročni in dolgoročni perspektivi,
- odraslim dati možnost nadgradnje kompetenc za trg dela ter osebnih kompetenc z možnostjo pridobitve formalne kompetence (Adult vocational training).

V osnovnem programu so obravnavani naslednji predmeti: poslovni uvod, kultura na delovnem mestu, iskanje vajeništva, družba in zdravje, načrtovanje dela in sodelovanje, strokovna dokumentacija, profesionalna komunikacija, inovativnost, metodologija. Deleži so glede na leto različno določeni. Celoten obseg je 20 tednov (<https://emu.dk/eud>).

Program traja 20 tednov in je razdeljen iz dveh delov. Prvi del zagotavlja splošne

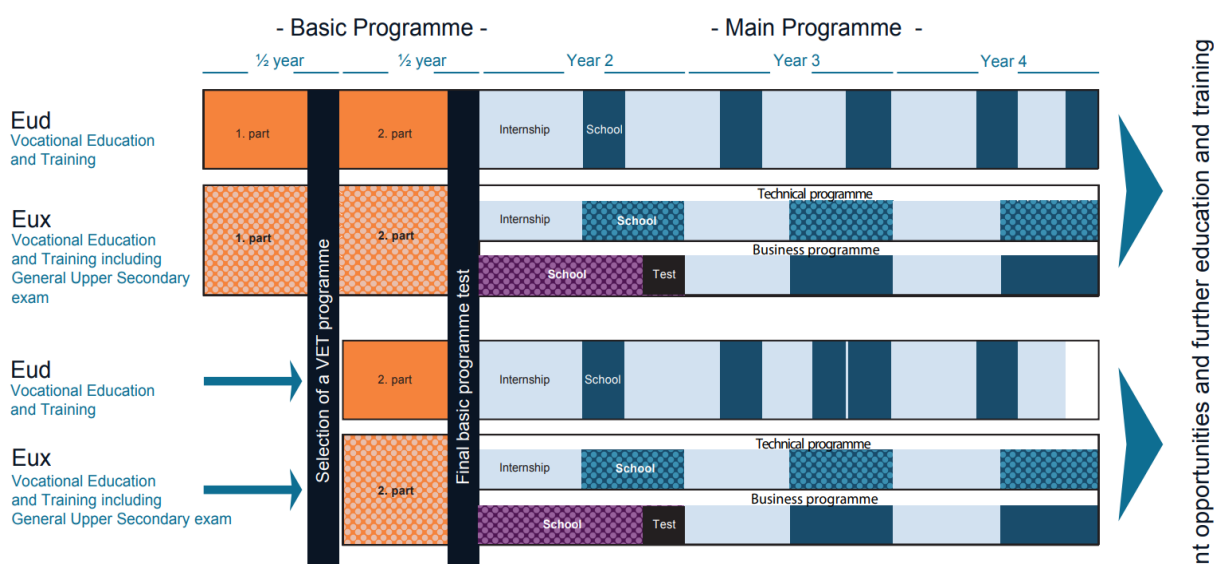
in široke poklicne spretnosti ter udeležencem da možnost, da se čim lažje odločijo, katero specializirano področje bodo izbrali. Drugi del osnovnega programa pa je namenjen glavnemu predmetu PIU. Za posameznika se izdelava učni načrt – individualiziran program, v katerem so določene kompetence, ki jih bo udeleženec pridobil med izobraževanjem.

Leta 2015 je bila na področju poklicnega izobraževanja izvedena reforma, s katero so naredili štiri glavna področja poklicnega izobraževanja:

- zdravje, nega in pedagogika (ang. Care, health and pedagogy),
- pisarniške, trgovske in poslovne storitve (ang. Office, trade and business service),
- hrana, kmetijstvo in praktične izkušnje (ang. Food, agriculture and experiences),
- tehnologija, gradbeništvo in logistika (ang. Technology, construction and transportation).

Tako v šoli kot v podjetju sta v izobraževanje vključena praktični pouk in praktično izobraževanje v delovnem procesu (ang. Work - based learning) v deležih.

Slika 2: Razmerje deležev praktičnega pouka in šolskega dela

Trajanje programa se giblje med časovnim okvirom dveh do petih let. Običajno je to tri leta in pol do štirih let. Programi so kombinirani. Pravijo jim tudi sendvič programi (ang. sandwich - type), ker ima udeleženec izobraževanja konstantno menjavo

izobraževanja v podjetju in v šoli. Izobraževanja v šoli poteka 1/3 časa celotnega izobraževanja, približno 2/3 časa pa je udeleženec v podjetju. Podjetja zagotavljajo, da bodo udeleženci dobili znanje, ki je trenutno zahtevano na trgu (The Danish Education System Higher Education).

Za ocenjevanje znanja in pridobivanje ocen se uporablja 7-stopenjska ocenjevalna lestvica (ang. Grading system). Način pridobivanja ocen določi pristojno ministrstvo in daje učitelju okvir, kako bo pridobil ocene. Učitelj na podlagi napotkov ministrstva naredi načrt ocenjevanja. Običajno dobijo udeleženci na PIU dve oceni na leto v šoli. Prvo ocenjevanje, to je potek in način pridobivanja (ustno/pisno/raziskovalno delo), določi učitelj, pri drugi oceni pa ima udeleženec možnost soodločanja, na kakšen način bo oceno pridobil.

Po zaključku šolanja imajo udeleženci mojstrski izpit (ang. Journeyman's test) in dodatni test iz predmeta, ki ga določi žreb med naborom končnih testov. V določenih poklicih pa so vnaprej določeni testi – ni določanja z žrebom.

Prehodnost izobraževanja je odvisna od izbire programa izobraževanja. Poklicno izobraževanje na Danskem je sestavljeno iz dveh možnosti, EUD in EUX. Če se kandidat odloči za EUD, potem študija ne more nadaljevati; po zaključku vstopi na trg dela kot kvalificiran delavec ali nadaljuje izobraževanje v obliki poklicne akademije. Če se kandidat odloči za EUX, pa lahko izobraževanje nadaljuje na višjih stopnjah, saj program EUX vsebuje tudi vejo, kjer udeleženci spoznavajo vsebine s področja podjetništva.

Primer programa: Spletni razvijalec (dan. Webudvikler)

- Trajanje: 2 leti in 3 mesece.
- Diploma specializacije: spletni razvijalec.
- Vpisni pogoji: zaključni izpit z oceno vsaj 2,0 pri danščini in matematiki.
- Prehod na glavni program: obstajajo zahteve.
- Šolski program: v celoti poteka v šoli.
- Nadaljevanje študija: je mogoče v nekatere programe.
- Glavni predmeti: Front-end razvoj, integracija podatkov, grafični razvoj, vodenje projektov.

- Za glavni del programa je treba opraviti izbirni postopek.
- Obstaja tudi izobraževanje za odrasle, starejše od 25 let.
- Možnost nadaljnega izobraževanja prek tečajev AMU.

Primer programa: Tehnični oblikovalec (dan. Teknisk designer)

- Trajanje: 2 leti in 6 mesecev.
- Diploma specializacije: industrijska proizvodnja in gradbeništvo.
- Vpisni pogoji: zaključni izpit z oceno vsaj 2,0 pri danščini in matematiki.
- Prehod na glavni program: obstajajo zahteve.
- Šolski program: v celoti poteka v šoli.
- Nadaljevanje študija: je mogoče v številnih programih.
- Delitev smeri: tehnični projektant v konstrukciji in tehnični oblikovalec v okviru industrijske proizvodnje.
- Predmeti: informacijska tehnologija, gradnja, razumevanje risanja, dokumentacija, vizualizacija in animacija, tehnične inovacije.
- Za glavni del programa je treba opraviti izbirni postopek.
- Obstaja tudi izobraževanje za odrasle, starejše od 25 let.
- Možnost nadaljnega izobraževanja prek tečajev AMU.
- Stopnja izobrazbe: tehnični oblikovalec 4. stopnja .

Primer programa: Mavčar (dan. Stukkatør)

- Trajanje: 4 leta in 6 mesecev.
- Diploma specializacije: mavčar.
- Vpisni pogoji: zaključni izpit z oceno vsaj 2,0 pri danščini in matematiki.
- Prehod na glavni program: obstajajo zahteve.
- Nadaljevanje študija: je mogoče v številnih programih.
- Predmeti: materialno razumevanje, digitalno risanje, lekcije risanja.
- Za glavni del programa je treba opraviti izbirni postopek.
- Obstaja tudi izobraževanje za odrasle, starejše od 25 let.
- Stopnja izobrazbe: stopnja je umeščena na 4. raven.

Na spletnem mestu <https://lifeindenmark.borger.dk> so objavljeni osnovni izobraževalni programi.

Danski izobraževalni sistem je decentraliziran in v veliki meri temelji na zaupanju ter se obrača na potrebe lokalnih podjetij, ki se povezujejo z izobraževalnimi institucijami. Cilj je ustvariti kvalitetno okolje za udeležence v izobraževanju. Glavna naloga vlade je sestaviti okvire za to delo. Glavne točke strategije so:

- mednarodna razsežnost vsebine programov izobraževanja in usposabljanja,
- mobilnost učencev, študentov in dijakov,
- uporaba IT-orodij za internacionalizacijo,
- priložnosti institucij za mednarodno sodelovanje in tekmovanje,
- danska vključenost v forume mednarodnega izobraževanja in sodelovanja,
- spremljanje in ocenjevanje.

(Enhanced Internationalisation of Danish Education and Training)

Da bi vsem državljanom zagotovili dostop do kakovostnih informacij o izobraževanju in poklicih, delujejo različne vrste svetovalnih centrov, neodvisno od sektorskih in institucijskih interesov.

- Enote za svetovanje mladim; občinske enote za mladinsko svetovanje, za mlade do 25. leta starosti s poudarkom na prehodu iz obveznega v izobraževanje mladih oz. na trg dela.
 - Študijsko in karierno usmerjanje na Danskem; mladim in odraslim ponuja svetovanje glede izbire visokošolskega izobraževanja bodočih poklicnih priložnosti.
 - eUsmerjanje (ang. eGuidance); omogoča svetovanje vsem državljanom prek različnih virtualnih portalov (klepet, telefon, e-pošta, spletni seminar in družbeni mediji). Je kot osrednji nacionalni vodnik za usmerjanje pri izobraževanju. Namenjen je dijakom in staršem, vsebuje pa napotke, kako motivirati in kako izbrati poklicno pot.
 - Nacionalni usmerjevalni portal je podprlo ministrstvo za izobraževanje, temelji na uporabi IKT in ponuja informacije, kako se lahko državljan odločijo, da dobijo kvalificirano izobrazbo in nadaljujejo svojo karierno pot.
- (Guidance System in Denmark)

Javno financiranje je osrednjega pomena za sistem PSI, kjer šole prejemajo skupinska nepovratna sredstva. Vajeništvo in izpopolnjevanje zaposlenih se

subvencionira po načelu solidarnosti po sistemu prispevka delodajalcev za izobraževanje (dan. Arbejdsgivernes Uddannelses Bidra – AUB). V tem sistemu podjetja prispevajo fiksni prispevek na zaposlenega v sklad. Podjetjem se nato povrnejo stroški usposabljanja in sodelovanje zaposlenih pri nadaljnjih usposabljanjih (Cedefop, 2019).

Programi EUX, EUD, EUV so brezplačni za udeležence, nekateri programi v CVET, ki so programi nadgradnje znanja, pa so lahko plačljivi (prav tam).

Delodajalci – v podjetjih, ki sprejmejo dijake in učeče se, ki so del izobraževanja, poročajo o delu udeležencev na določeno obdobje, v primeru težav kontaktirajo odgovornega učitelja na šoli.

Delojemalci – za posamezne razrede so odgovorni določeni učitelji na šoli in so kot povezava med učnim okoljem v šoli in podjetjem. Skrbijo, da se udeleženec v podjetju dobro počuti. Pregled dela v podjetju se izvaja v dveh stopnjah. Na prvi stopnji se po končani periodi v podjetju opravi razgovor z udeležencem. V razgovoru pove, kako se mu je zdelo delo, kako povezuje delo v podjetju s teoretičnim delom pouka ter nasploh opiše delo in počutje v podjetju. Na drugi stopnji pa mentor v šoli, ki je odgovoren za udeleženca, opravi razgovor z mentorjem v podjetju in skupaj z njim pripravi poročilo, kako gre udeležencu delo.

2.1 Oblike in stopnje poklicnega izobraževanja na ravni srednje šole

Glavni program na EQF 3 traja leto in pol. Izobraževanje je zastavljeno tako, da kandidat spozna glavne cilje programa, po katerem se izobražuje. Za vsak program so določena področja znanja, ki ga bo kandidat dobil, prav tako veščine in kompetence.

- Kandidat mora biti sposoben opravljati praktične naloge v okviru poklicnega področja.
- Mora biti sposoben reševati strokovne probleme.
- Znati mora poiskati in oceniti informacije, pomembne za praktično delo v okviru poklicnega področja.
- Znati mora uporabljati strokovno terminologijo.
- Kandidat mora sprejeti odgovornost za delovne procese.

- Sposoben mora biti vstopiti v interdisciplinarno sodelovanje.
- Aktivno sodelovanje v učnih situacijah.

Za EQF 4 mora kandidat imeti znanje o konceptih, načelih in procesih, vezanih na področje izobraževanja. Razumeti mora povezavo med problemi v poklicu ter kako to vpliva na družbo in širše.

- Kandidat mora znati izbrati ustrezna orodja in postopke za poklic, za katerega se izobražuje, da opravi določeno nalogo.
- Sposoben mora biti prepoznati praktičen ali teoretičen problem.
- Znati mora oceniti kakovost svojega dela glede na dane standarde.
- Znati mora uporabiti terminologijo, vezano na poklic, za katerega se izobražuje.
- Kandidat mora prevzeti odgovornost za delovne procese, vezane na situacije, ki jih pozna.
- Mora znati načrtovati in prevzemati odgovornost za lastno delo in delo v skupini.
- Mora iskati možnosti za nadaljnje izobraževanje.

Kombinirano poklicno in srednje šolsko izobraževanje (dan. Erhvervsuddannelse og gymnasial eksamen, EUX, ang. Combined vocational and general upper secondary education leading to EQF levels 4-5, ISCED 354)

Program traja štiri ali štiri leta in pol, udeležijo pa se ga mladi, stari 17 let. Izobraževanje je namenjeno povezovanju srednješolskega izobraževanja in poklicnega izobraževanja s praktičnim delom. Ponuja možnost za mlade, da dobijo več izkušenj na področju praktičnega dela in tako z več praktičnimi izkušnjami vstopijo neposredno na trg dela. Za končanje stopnje EUX je treba opraviti izpit iz praktičnega dela in šest izpitov iz predmetov, vključno z danščino na stopnji A (Cedefop, 2019).

Programi PSI vajeništvo (dan. Erhvervsuddannelse, EUD, ang. Vocational upper secondary education and training programmes leading to EQF 3-5, ISCED 353 and 354)

Program traja do pet let. Gre za poklicno izobraževanje (EUD), ki je organizirano v dualnem sistemu in se izvaja v šoli in podjetju v razmerju 1 : 2. Po večini se izobraževanje izvaja v podjetju. V šoli mladi spoznajo teoretične osnove na različnih

stopnjah, praktično delo pa spoznavajo pri delodajalcih v delavnicah. Celotno usposabljanje se deli na delo v podjetju in izobraževanje v šoli. Predmeti, ki se izvajajo v šoli, so: splošni predmeti, specialni predmeti, trgovsko/ekonomsko področje in izbirni predmeti. Pri pouku na šolah se uporablja tudi projektno delo, prek katerega mladi izkazujejo kompetence in pridobljeno znanje. Več kot 60 % izobraževanja je praktičnega pri delodajalcih. Ciljne skupine vpisa v program so mladi od 16 do 20 let in odrasli, starejši od 25 let. Osnovi program se zaključi s projektom, ki predstavlja osnovo za zunanji izpit, ki se opravi pri zunanjem ocenjevalcu – podjetju. Drugi predmeti, ki se izvajajo v šoli, se zaključijo klasično ustno, pisno ali v obliki projektne dela. Končni izpit poteka načeloma v zadnjem letniku v izobraževanju. Sestava izpita je različna, in sicer je lahko samo v šoli ali pa vsebuje še kombinacijo tehničnega izpita (journeyman's test). Najpogostejša pa je oblika, da kandidat pred komisijo predstavi projektno praktično nalogo (Vocational education and training in europe Denmark Cedefop system description).

Programi za odrasle (dan. Erhvervsuddannelse for voksne, EUV, ang. Basic vocational adult education programmes - equivalent to EUD EQF 3-5, ISCED 353, 354)

Trajajo lahko od leta in pol do petih let in pol. Izvajajo se kot dualni sistem, izvajanje v šoli in praktično delo v podjetju. Program je namenjen nizkokvalificiranim delavcem, starejšim od 25 let, z najmanj dvema letoma delovnih izkušenj in omogoča pridobitev kvalifikacij, ki potrjujejo potrjevanje predhodnega učenja. Kandidat, ki se želi vključiti v takšno izobraževanje, se mora prej vpisati v program za »priznavanje opravljenih kompetenc«, na podlagi tega se opravi priznavanje določenih izpitov (Vocational education and training in europe Denmark Cedefop system description).

Danski sistem ponuja tri načine izobraževanja odraslih:

- Neformalno izobraževanje odraslih – temelji na zasebnih pobudah nevladnih organizacij in obsega:
 - samostojno neformalno izobraževalno dejavnost,
 - univerzitetne nadaljevalne tečaje,
 - dnevne ljudske šole,
 - zasebne samostojne internate.
- Poklicno usposabljanje odraslih prispeva k ohranjanju in izboljšanju poklicnih spretnosti in kompetenc udeležencev v skladu s potrebami na trgu dela ter k

nadaljnemu razvoju kompetenc udeležencev. Prav tako je namen prispevati k reševanju problemov, prestrukturiranju in prilagajanju trga dela v skladu s potrebami na trgu dela v kratkoročni in dolgoročni perspektivi ter odraslim ponuditi možnost nadgradnje kompetenc za trg dela in osebnih kompetenc z možnostjo pridobitve formalnih kompetenc v PIU.

- Program splošnega izobraževanja odraslih

Splošno izobraževanje odraslih ponujajo izobraževalni centri za odrasle (dan. VUC). Na Danskem je 29 takšnih centrov z velikim številom oddelkov, ki so razporejeni po državi (Ministry of Higher Education and Science).

2.2 Oblike in stopnje poklicnega izobraževanja na višjih ravneh

Izobraževanje za raven EQF 5 se izvaja v rednih izobraževalnih sistemih.

Akademski poklici – EQF 5 (dan. Erhvervsakademiuddannelser, KVVU, ang. Short-cycle higher education programmes leading to EQF 5, ISCED 551,554)

Izobraževanje traja dve leti in je ovrednoteno s kreditnimi točkami ECTS, medtem ko programi do EQF 5 niso ovrednoteni prek ECTS. Program izvaja deset akademij na Danskem. Izobraževanje v podjetju in v akademiji je še vedno deljeno v deležu 50 %. Ciljna skupina so udeleženci, ki so končali predhodno izobraževanje. Pogoj za vpis je končan EUD ali splošna srednješolska izobrazba. Izobraževanje se zaključi s projektnim zagovorom in vedno vsebuje oceno od delodajalca (Vocational education and training in europe Denmark Cedefop system description).

EQF 5 ponuja boljše izhodišče po zaključku, saj omogoča, da se udeleženec po končanju takoj zaposli, lahko pa se izobražuje še naprej. 65 % kandidatov, ki zaključijo to stopnjo, se po koncu zaposli (prav tam). Med samim izobraževanjem kandidati pridobijo kompetence, ker se že med izobraževanjem izobražujejo v podjetjih. Večina kvalifikacij 5. stopnje je samostojnih, imajo svoj profil za trg dela (Hidden potential of level 5).

3 Upravljanje sistema poklicnega izobraževanja

Za danski sistem PIU je značilna visoka vključenost vseh zainteresiranih strani – (1) socialni partnerji (to so: dijaški domovi, študentske organizacije, TUR – glavna organizacija za določen program, tuje partnerske šole), (2) poklicne šole in (3) osebe, ki se izobražujejo. Vsi navedeni deležniki imajo med seboj vzpostavljeno soglasje deljenih odgovornosti. Odločevalci (ang. stakeholders) posameznih skupin imajo ključno vlogo pri svetovanju ministru za izobraževanje o splošni politiki PIU. Prav tako določajo strukturo in splošen okvir za programe usposabljanja na svojem področju. Pri tem sodelujejo tudi nacionalni komiteji. Odločevalci sodelujejo pri razvoju kurikulumov na podlagi lokalnih potreb trga dela (Cedefop, 2019).

Parlament določa splošen okvir PIU, ki ga upravlja ministrstvo za izobraževanje. Ministrstvo ima splošno parlamentarno, finančno in pravno odgovornost za PIU. Določa splošne cilje programov in zagotavlja zakonodajni okvir, znotraj katerega lahko odločevalci, socialni partnerji, visoke šole in podjetja prilagodijo učne načrte in učne potrebe za trg dela (prav tam).

Pri upravljanju poklicnega izobraževanja je nosilno ministrstvo za otroke in izobraževanje (ang. Ministry of Children and Education).

Lokalni odbori za usposabljanje so pridruženi vsaki poklicni šoli in zagotavljajo tesen stik z lokalno skupnostjo in izboljšujejo odzivnost na posebne potrebe lokalnega trga dela. Sestavljeni so iz predstavnikov lokalnih delodajalcev in zaposlenih, ki jih imenujejo nacionalni odbori, ter predstavnikov osebja, vodstva in dijakov, ki jih imenujejo šole. Odbori sodelujejo pri določanju posebnega učnega načrta, prav tako določijo, kateri izbirni predmeti bodo na voljo. Odbori tudi potrjujejo ustreznost lokalnih podjetij za izvajanje usposabljanja v podjetju, prav tako so odbori zadolženi za reševanje sporov in zagotavljanje dovolj delovnih mest za vse, ki se želijo izobraževati v PIU (Cedefop, 2019).

Področje poklicnega in strokovnega izobraževanja ureja uredba o PIU št. 1518 z dne 13. 12. 2007 v 2. poglavju, ki se nanaša na zagotavljanje kakovosti v PIU (<http://static.uvm.dk/publikationer/2008/vetquality2/kap04.html#annex2>)

Lokalni odbori, ki so zadolženi za načine izvajanja in za kvalitetno izvajanje PIU

v podjetjih, predstavljajo delodajalce (podjetja), ki sodelujejo v upravljanju (podsistema) poklicnega izobraževanja.

Združenje učiteljev (dan. Uddannelsesforbundet) skrbi za pravice učiteljev na področju zaposlitve, daje pravne nasvete glede pogodb o zaposlitvah, v primeru napačnega ravnanja šole pomaga zaposlenim. Učitelji plačujejo letno članarino v zameno za pomoč, če jo potrebujejo, ter obveščanje o novostih na področju pravic in dolžnosti učiteljev.

Kako je organizirano socialno partnerstvo na področju poklicnega izobraževanja? Katere institucije, katere komisije, sveti so v ta namen oblikovani? Kakšna je njihova vloga?

Socialno partnerstvo na področju poklicnega izobraževanja je organizirano v obliki državnega sosveta. Državni sosvet sestavlja 31 predstavnikov socialnih partnerjev. V svoji svetovalni funkciji spremlja razvoj v družbi in izpostavlja trende, pomembne za PIU. Ministru daje priporočila glede vzpostavitve novih programov poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter prilagajanja, združevanja in ukinjanja obstoječih.

Med socialnimi partnerji obstajajo dogovori in protokoli glede odgovornosti in soustvarjanja posodobitve in predlogov glede posodobitve učnih vsebin.

Pristojno ministrstvo za otroke in izobraževanje pripravlja učne načrte za predmete in večpredmetne programe. Predmeti so razvrščeni v več stopenj C, B in A glede na obseg in globino predmeta.

Vse šole, ki izvajajo programe, morajo imeti in uporabljati sistem za razvoj kakovosti in ugotavljanje rezultatov vsakega posameznega programa. V okviru zahtev se šola sama odloči, katero metodologijo za samoocenjevanje in ocenjevanje kakovosti bo izbrala. Pristojno ministrstvo za izobraževanje jih nadzoruje in spremlja rezultate (About the four Upper Secondary Education Programmes).

Danski izobraževalni sistem se nenehno spreminja zaradi globalizacije in vključevanja drugih modelov PIU po Evropi.

Reforma, ki je bila pripravljena, vključuje:

- izboljšanje odzivnosti sistema, ki ga potrebuje trg dela,
- povečanje privlačnosti programov PIU v primerjavi s programi gimnazije,
- boljšo prilagodljivost potrebam podjetij,
- narediti sistem bolj vključujoč z uvedbo delnih kvalifikacij in krajši čas PIU, ki je namenjen šibkejšim učencem,
- izboljšanje interakcije med podjetjem in šolo,
- obnovo metod, ki se uporabljajo v PIU, s poudarkom na zmožnostih udeležencev,
- narediti sistem bolj transparenten.

(The Danish Vocational Education and Training System 2nd edition)

3.1 Postopek razvoja izobraževalnih programov in kvalifikacij

Socialni partnerji imajo institucionalizirano vlogo na vseh ravneh PIU, od nacionalnega svetovalnega sveta za PIU, ki svetuje ministru za izobraževanje o glavnih zadevah v zvezi s PIU, do svetovalne vloge na lokalni ravni, prek lokalnih odborov za usposabljanje, ki jih sestavljajo predstavniki socialnih partnerjev, ki šolam svetujejo o lokalnih prilagoditvah PIU.

Nacionalni odbori:

- opravijo osrednjo vlogo pri oblikovanju PIU, tako da natančno spremljajo razvoj v posamezni panogi. Imajo tudi prevladujoč položaj pri oblikovanju učnih ciljev, ki temeljijo na ključnih kompetencah, za katere menijo, da so potrebne na trgu dela,
- izvajajo ustrezne analize in razvojne projekte in vzdržujejo stik z ustreznimi deležniki,
- določajo regulative za posamezne predmete v mejah, ki jih določa zakonodaja, ter določajo, katera stroka bo zagotovila jedro usposabljanja, trajanje programa in razmerje med delom v šoli in delom v podjetju,
- odobrijo podjetja, da lahko udeleženci izobraževanja opravljajo pri njih, prav tako rešujejo nastale zaplete, če ti nastanejo,
- odgovorni so za potrjevanje spričeval ter vsebine, ki jo udeleženci opravljajo na izpitih (Cedefop 2019).

V postopek priprave izobraževalnega programa sta predstavnik ministrstva, pristojnega za izobraževanje, ter predstavnik dotične stroke vključena od samega začetka.

3.2 Vključenost ključnih kompetenc v programe

Kateri izrazi se uporabljajo za znanje in kompetence, ki so poleg poklicnih kompetenc vključene v poklicne programe (ključne kompetence, transverzalne kompetence, splošni predmeti, drugo)? Kako so definirane?

Ključne kompetence so definirane in opisane v dokumentu »Ključne kompetence v poklicnem izobraževanju in usposabljanju« (ang. Key competences in vocational education and training). Za vsako od kompetenc je nazorno predstavljeno, kateri zakon jo regulira, na kateri del kurikula se nanaša, nadalje je določeno, kakšno izobrazbo potrebuje učitelj, da lahko posreduje in poučuje predmete, ki vključujejo te kompetence, in kako naj za določeno kompetenco pridobivajo ocene.

Dokument določa vključevanje osmih ključnih kompetenc, ki so ključne za programe PIU, in sicer:

- komunikacija v maternem jeziku,
- komunikacija v tujem jeziku,
- kompetence v matematiki, znanosti in tehnologiji,
- digitalne kompetence,
- učenje učenja,
- kompetence medsebojnega, medkulturnega, socialnega in državljankega odnosa,
- podjetništvo,
- kulturno izražanje.

Poudarek je na ključnih kompetencah in njihovem razvoju v šoli. Cilj je podpreti perspektive praktičnega učenja v podjetjih. Za vsako od kompetenc je točno določeno, kako in kje se mora vključiti v program. Pripravljalci programov so omejeni na določila, ki so določena za vsako od danih kompetenc. V izobraževalne programe so integrirane z dokumentom in se uporabljajo za nadgrajevanje in pripravo udeležencev za odhod

na delo v podjetje. V standarde ocenjevanja so vključene tako, da omogočajo lažje ocenjevanje, ali je udeleženec izobraževanja dosegel določeno kompetenco. Nato se na podlagi tega lažje določi, kakšen nivo znanja ima udeleženec.

4 Izzivi in razvojne usmeritve poklicnega izobraževanja

Temeljni izzivi poklicnega izobraževanja, s katerimi se soočajo na Danskem, so (The next steps in the Danish approach to quality):

- rezultati testov in izpitov,
- zadovoljstvo uporabnikov,
- razmerja med dijaki in učitelji ter dijak in mentorji v podjetjih,
- kompetence učitelja,
- razporeditev delovnega časa učitelja.

Glavne razvojne usmeritve na področju poklicnega izobraževanja v zadnjih 20 letih na Danskem so (Cedefop 2002):

- razvoj izobraževalnih vsebin in oblik z izkoriščanjem IKT,
- nadgradnja kompetenc učiteljev in mentorjev ter oblikovanje programov usposabljanja ob delu,
- razvoj mrežnih orodij za delitev znanja med deležnike,
- razvoj virtualnih storitev – spletni tečaji za pridobivanje neformalnih kompetenc,
- razvoj izobraževalnih programov, vezanih na industrijo,
- razvoj novih možnosti, ki jih je odprla možnost IKT za poučevanje oseb s posebnimi potrebami,
- uvedba orodja Elevplan za udeležence PIU, ki omogoča, da posameznik sestavi svoj lasten načrt učenja, prav tako omogoča povezavo s podjetjem, ki lahko zagotovi takšno izbiro učenja,
- za učitelje v PIU je bil uveden program e-izobraževanj,
- v programu AMU je bil izdelan akcijski načrt s poudarkom na tečajih za ljudi z nizko stopnjo izobrazbe.

Reforma poklicnega izobraževanja in usposabljanja iz leta 2014 ima štiri glavne

cilje za izboljšanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja:

- Več učencev mora vstopiti v PIU neposredno iz obveznega šolanja, kar se bo povečalo z 18 % leta 2015 na 30 % do leta 2025.
- Stopnje dokončanja poklicnega izobraževanja in usposabljanja je treba izboljšati, in sicer z 52 % leta 2012 na 67 % leta 2025.
- Poklicno izobraževanje in usposabljanje mora spodbujati vse dijake, da dosežejo svoj potencial.
- Zadovoljstvo delodajalcev in dijakov s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem je treba do leta 2020 postopoma povečati.

Na Danskem so bile sprožene številne pobude zaradi osipa na programih PIU. Bil je pripravljen tudi program z namenom pritegniti mlade v programe PIU.

Integrirana strategija vseživljenjskega učenja(ang. Lifelong Learning Strategy) iz leta 2007 je izboljšala vertikalno in horizontalno prehodnost, svetovalne storitve ter zagotovila boljše možnosti za priznavanje neformalnega učenja in kvalifikacij s standardnimi postopki za potrjevanje predhodnega učenja. Strategija je bila delana med letoma 2007 in 2012.

Glavne točke pobude so (Denmark: major national VET initiative, Cedefop 2019):

- oblikovanje nacionalnega programa dejavnosti z izbiro izobraževanja mladih,
- ustanovitev strokovnega sveta za pripravo poročil, kako okrepiti uvajalno izobraževanje mladih ter o novem modelu ocenjevanja,
- prizadevanje širjenja dobrih praks za izobraževalna okolja,
- večja uporaba internatov v poklicnih šolah in na redko poseljenih območjih,
- večji poudarek na praktičnem elementu za poučevanje učiteljev v PIU,
- večji poudarek na praktičnih elementih poučevanja v osnovnih šolah.

Leta 2016 je Danska organizirala dve konferenci z udeleženci iz nordijskih držav, katerih glavni namen je bil osredotočanje na skupne nordijske izzive v poklicnem izobraževanju in usposabljanju ter prizadevanje za boljše razumevanje podobnosti, razlik in trenutnih vprašanj tako med raziskovalci kot med učitelji na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Več o konferenci se lahko prebere na

spletni strani.

Z ustanovitvijo novega nacionalnega znanstvenega centra je Danska naredila korak naprej proti močnejšemu raziskovalnemu okolju, ki lahko dvigne kakovost in pomaga rešiti izzive, s katerimi se sooča ta izobraževalna pot. S tem se sledi želji po povečanju privlačnosti PSI s podpiranjem in krepitvijo raziskovanja na področju poklicnega izobraževanja (Cedefop, 2022).

4.1 Napovedovanje potreb gospodarstva

Za pridobivanje informacij o potrebah na trgu dela se na Danskem uporabljajo raznolike metode in orodja, kot so kvantitativno napovedovanje, sektorske študije, kvalitativne metode, ankete delodajalcev ter ankete delavcev in diplomantov. Dobro je uveljavljeno kvalitativno napovedovanje veččin. Makromatematični modeli se uporabljajo za izdelavo gospodarskih napoved in ocen (Cedefop 2022, Skills anticipation in Denmark 2022 Update).

Odgovornost za vsakodnevno izvajanje je v veliki meri decentralizirano na občinsko raven. Osem regionalnih uradov za zaposlovanje izvaja analize in spretnosti ter razširja trende na regionalni ravni. Trije uradi za trg dela zagotavljajo kontinuiteto dejavnosti novih znanj in podpirajo izvajanje tega na lokalni ravni (Cedefop 2022, Skills anticipation in Denmark 2022 Update).

Podatki se zbirajo ad hoc. Zbirajo se z orodji, prek katerih informirajo širšo javnost o možnostih dela in tečajev. Leta 2006 je bila to dana kot nacionalna spremljevalna strategija za sistemsko spremljanje trga dela, v naboru je 850 poklicev po regijah, ki pokrivajo celoten trg dela. Informacije se zbirajo prek portala <https://jobnet.dk/> in so dostopne osebam javnih zavodov. Informacije so namenjene vsem, ki želijo nadgraditi svoje znanje ali kompetence. Prav tako so namenjene tistim, ki že imajo izobrazbo in se želijo zaposliti.

5 Viri in literatura

- About the four Upper Secondary Education Programmes.* (2023). Dostopno na: <https://eng.uvm.dk/upper-secondary-education/national-upper-secondary-education-programmes/the-four-upper-secondary-education-programmes> [30.10.2023]
- Adult vocational training. (2023). Dostopno na: <https://eng.uvm.dk/adult-education-and-continuing-training/adult-vocational-training> [30.10.2023]
- Admission to Danish higher education for holders of foreign qualifications. (2023). Dostopno na: <https://ufm.dk/en/education/recognition-and-transparency/recognition-guide/admission-he> [30.10.2023]
- Cedefop. (2022). *ReferNet Denmark. Denmark: knowledge centre strengthens research in VET.* National news on VET.
- Cedefop. (2021). *Vocational education and training in europe Denmark.* Dostopno na: https://cumulus.Cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/Vocational_Education_Training_Europe_Denmark_2018_Cedefop_ReferNet.pdf [pridobljeno 30.10.2023]
- Cedefop. (2019). *Vocational education and training in europe Denmark.* Dostopno na: <https://www.Cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/denmark-2019> [30.10.2023]
- Danish Agency for Higher Education and Science. (2023). Dostopno na: <https://ufm.dk/en/education/recognition-and-transparency/recognition-guide/admission-vet> [30.10.2023]
- Denmark. (2022). National Implementation Plans for the 2020 Council Recommendation on VET and Osnabrück Declaration. Dostopno na: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=26740&langId=en> [pridobljeno 30.10.2023]
- Denmark. (2023). Major national VET initiative. Dostopno na: <https://www.Cedefop.europa.eu/en/news/denmark-major-national-vet-initiative> [30.10.2023]
- Education sheme. (2023). Dostopno na: <https://eng.uvm.dk/-/media/filer/uvm-eng/pdf/19/190617-infografik-eng-vocational-education-and-training.pdf> [30.10.2023]
- Cedefop. (2023). *Vocational education and training in Europe. Detailed description of*

- VET systems in Europe*. European Commission. Dostopno na:
<https://www.Cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/denmark-u2>
[30.10.2023]
- Enhanced Internationalisation of Danish Education and Training*. (2004). Dostopno na: <http://static.uvm.dk/Publikationer/2004/internationalisation/hel.html>
[30.10.2023]
- Guidance System in Denmark*. (2023). Dostopno na: <https://www.euroguidance.eu/guidance-system-in-denmark> [30.10.2023]
- Highest education completed among the population in Denmark*. (2022) Dostopno na: <https://www.statista.com/statistics/874956/educational-attainment-of-the-population-in-denmark/> [30.10.2023]
- Introduction to the Danish VET system*. (2008). Dostopno na: <http://static.uvm.dk/Publikationer/2008/VET2/kap01.html> [30.10.2023]
- Key competences in vocational education and training*. (2016). Dostopno na: https://cumulus.Cedefop.europa.eu/files/vetelib/2016/ReferNet_DK_KC.pdf
[30.10.2023]
- Ministry of higher education and science*. Level 3. (2023). Dostopno na: <https://ufm.dk/en/education/recognition-and-transparency/transparency-tools/qualifications-frameworks/levels/level-3> [30.10.2023]
- Ministry of higher education and science*. Level 4. (2023). Dostopno na: <https://ufm.dk/en/education/recognition-and-transparency/transparency-tools/qualifications-frameworks/levels/level-4> [30.10.2023]
- Ministry of Higher Education and Science*. (2023). Dostopno na: <https://eng.uvm.dk/work-areas> [pridobljeno 30.10.2023]
- Nordic co-operation*. (2023). Dostopno na: <https://www.norden.org/en/info-norden/upper-secondary-education-denmark> [30.10.2023]
- Skills anticipation in Denmark*. (2022). Dostopno na: <https://www.Cedefop.europa.eu/en/data-insights/skills-anticipation-denmark>
[30.10.2023]
- Stukkatør*. (2023). Dostopno na: <https://www.ug.dk/uddannelser/erhvervsuddannelser/teknologibyggeriogtransport/stukkatoer> [30.10.2023]
- The Danish Vocational Education and Training System 2nd edition*. (2023). Dostopno na:

http://static.uvm.dk/Publikationer/2008/VET2/The_Danish_VET_System_web.pdf [30.10.2023]

The Danish Approach to Quality in Vocational Education and Training. (2008).

Dostopno na: <http://static.uvm.dk/publikationer/2008/vetquality2/kap01.html> [pridobljeno 30.10.2023]

The next steps in the Danish approach to quality. (2008). Dostopno na:

<http://static.uvm.dk/publikationer/2008/vetquality2/kap03.html> [pridobljeno 30.10.2023]

The Danish Education System Higher Education. (2022). Dostopno na:

http://www.anc.edu.ro/wp-content/uploads/2022/03/06_EURG_the-danish-education-system_2022.pdf [30.10.2023]

Vocational education and training in Denmark brief description Cedefop. (2002).

Dostopno na: https://www.Cedefop.europa.eu/files/5130_en.pdf [30.10.2023]

Teknisk designer. (2023). Dostopno na:

<https://www.ug.dk/uddannelser/erhvervsuddannelser/teknologibyggeriogtransport/teknisk-designer> [30.10.2023]

Upper secondary and post-secondary non-tertiary Education. (2023).

<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/denmark/teaching-and-learning-vocational-upper-secondary-education> [pridobljeno 30.10.2023]

Webudvikler. (2023).

<https://www.ug.dk/uddannelser/erhvervsuddannelser/teknologibyggeriogtransport/webudvikler> [30.10.2023]

